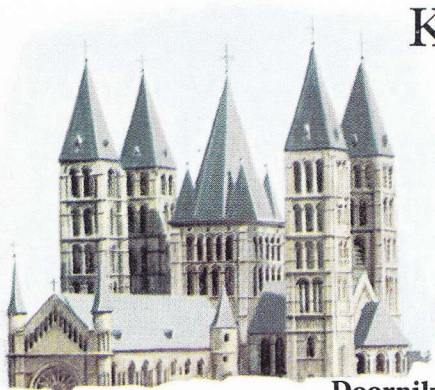

Kunst der abdijen

Doornik

Toulouse

Maria Laach

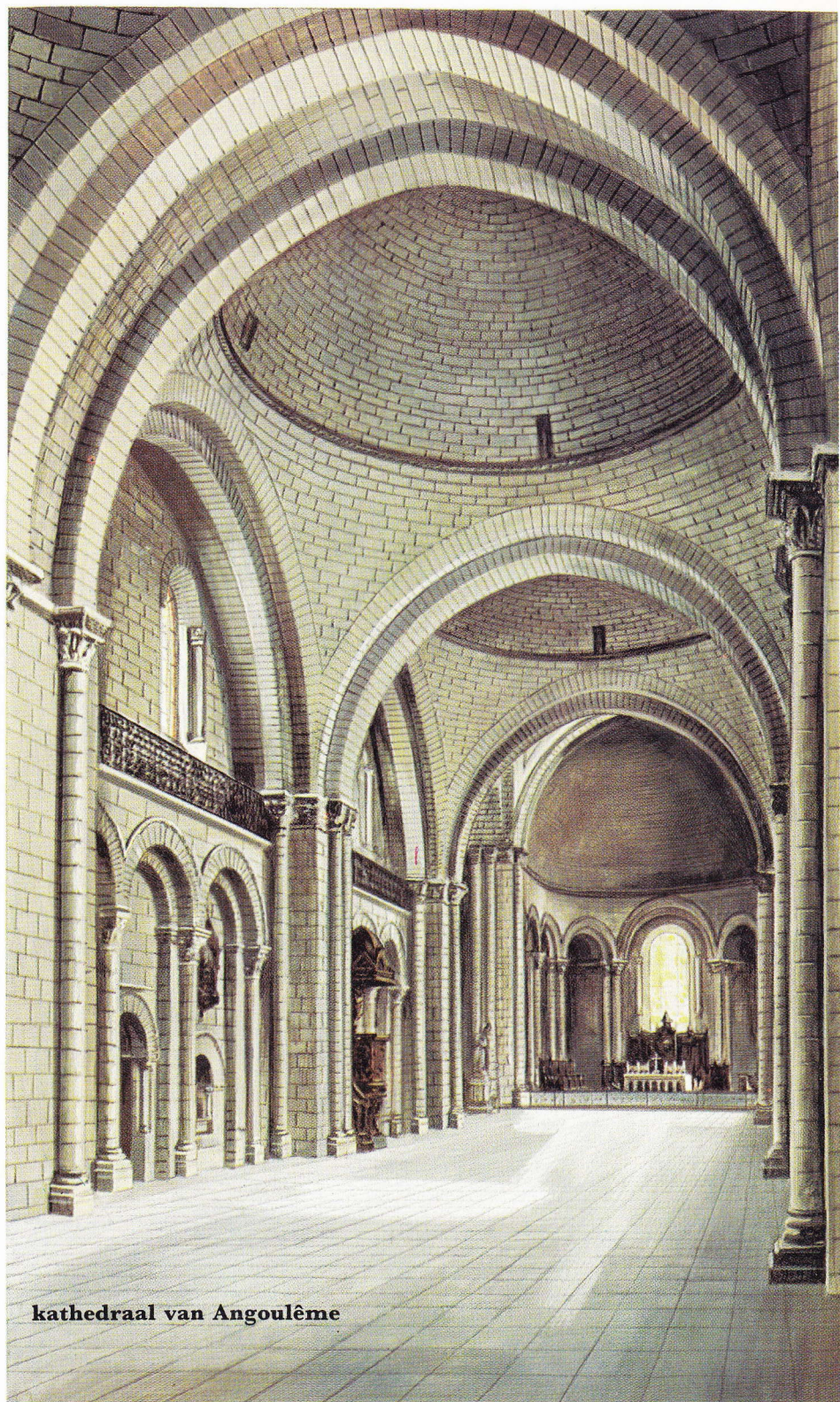
Ondanks de verregaande politieke versnippering, de uiteenlopende belangen en lotgevallen der verschillende landen, neemt men gedurende de middeleeuwen één leidende, gemeenschappelijke gedachte waar: het christendom was inderdaad alleen bij machte al de tegenstellingen te overkoepelen. Zo is het te verklaren dat, in geheel Europa, de bouwkunst zich in één zelfde richting ontwikkelde. De Romaanse bouwkunst vond echter, niettegenstaande die innerlijke en fundamentele geestesverwantschap, overal en voortdurend andere architectonische oplossingen en toepassingen. De oorzaken hiervan zijn talrijk. Zo leidden de Duitse stammen een eigen leven, terwijl een grote ethische verscheidenheid de Franse bevolking kenmerkte. Bovendien ontbrak vooral in Frankrijk een streng-centraliserende en verenigende wil, zoals het Romeinse Imperium die wel had gekend. Ten slotte moest eveneens de interne kerkelijke organisatie, nl. de ondergeschiktheid van de parochies aan de bisdommen of der kloosters aan het moederklooster, op de bouwkundige vormgeving inwerken. In Bourgondië bepaalde de orde der Benedictijnen, met haar belangrijkste abdij en schatrijke kerk te Cluny, de ontwikkeling. De Cisterciënsers, die zich van haar afscheidten, propageerden op hun beurt vanuit Cîteaux een zeer eenvoudige stijl. Al hun kerken hebben inderdaad een vlakgesloten koor. Tot de 11e eeuw waren de Romaanse bouwmeesters meestal anonieme monniken. Later moesten die monniken, wegens het steeds groeiend aantal opdrachten, hoe langer hoe meer een beroep doen op leken. De Romaanse stijl, zoals trouwens de naam doet vermoeden, ontstond uit de door Karel de Grote vernieuwde traditie van de

Romeinse stenenbouw. Naast burchten werden in deze stijl vooral kerken opgetrokken, die niet alleen voor de eredienst, maar ook als overdekte markt, rechtszaal of vesting dienden. In tegenstelling tot de eerste Romeinse basilicae, hadden de kerken niet langer een houten zoldering, doch, onder Byzantijnse invloed, een zwaar stenen tongewelf, dat op de ganse lengte van de zijmuren rustte. Daarom waren die muren ook zo dik, werden ze langs buiten door steunberen gestut en voorzagen men slechts zeer kleine venster- en deuropeningen, terwijl de rondboog de draagkracht moest vermeerderen. Bovendien waren, behoudens de bedevaart- en kloosterkerken, de Romaanse gebouwen niet zeer hoog of groot, uit vrees dat ze zouden instorten. De Romaanse bouwtrant verspreidde zich over geheel West-Europa, zodat wij nu hiervan nog specimens terugvinden in Italië, Noord-Spanje, Frankrijk, Engeland, Duitsland, de Nederlanden en de Rijnvallei.

Hoewel de Romaanse bouwkunst zich harmonisch en constant ontwikkelde, traden er binnen dit verloop enkele zo belangrijke en zo plotse veranderingen op, dat een verdeling in afzonderlijke periodes alleszins verantwoord is. Een dergelijke verdeling kan echter niet veralgemeend worden, daar Frankrijk al in de 2e helft van de

Spruitend uit de Romeinse traditie, maar Karolingisch geschoold, was de Romaanse bouwkunst het onomstootbaar getuigenis van de diepgewortelde christelijke levensopvatting die de middeleeuwse mens doorzinderde. Gedurende bijna drie eeuwen werd haar harmonische en constante groei gekenmerkt door een bestendige verschuiving der invloedssfeer van Duitsland naar Frankrijk.

12e eeuw naar de gotiek overhelt, om in het begin van de 13e eeuw zuivere gotiek te bouwen. Als in Duitsland op dat ogenblik de oude vormwetten nog steeds gelden, huldigde Engeland ook al de nieuwe normen. Hoe is dan dit verloop te schetsen? In de 10e eeuw gaf Duitsland op bouwkundig vlak de toon aan. Opvallend is hoe nauwgezet en bijna slaafs de Karolingische vormen werden gehandhaafd. Slechts in de 2e helft van de eeuw traden met het alternerend stelsel en de overgrijpende boog nieuwe elementen op. Voorlopig bleven ze nochtans zonder veel uitwerking op de ruimtelijke vormgeving en de constructie. De vlak-afgedekte basilica met gelijk-gevormde steunen (zuilen of pijlers), vlak-gesloten muren en onafgeronde viering, domineerde inderdaad zonder meer. Van 1000 tot 1100, de vroege romaniek, verving men meer en meer de breuksteen door gehouwen steen. Omstreeks 1090 werd de overwelfing van een enkel middenschip algemeen en plaatste men een toren op de viering. Terwijl Duitsland de leiding met Normandië deelde, rezen in Bourgondië en Zuid-Frankrijk de eerste grote Romaanse gebouwen op. Van 1100 tot 1180, de midden- of hoge romaniek, verdrong de volledig overwelfde bouw de vlakke afdekking. De eerste ribgewelven, streefpijlers en -bogen, de dwerggalerij en het triforium (= smalle zuilengalerij boven de bogen van het middenschip) verschenen en het aantal torens en facades nam toe. Waar in Bourgondië de spitsboog opkwam, ontstond in Zuid-Frankrijk de bouwplastiek en nam Frankrijk de teugels over. Van 1180 tot 1240 vierde de gewelfbouw hoogtij, won de spitsboog het van de rondboog en ontwikkelde de zin voor decoratieve vormen zich. Frankrijk, dat al vóór het einde van de 12e eeuw tot de gotiek overging, werd nu toonaangevend.

kathedraal van Angoulême